En in zijn *Kroniek* in ons Gereformeerd Theologisch Tijdschrift geeft Ds. J. C. Rullmann, na eerst er op gewezen te hebben, hoe in de eerstvolgende jaren ons drie kerkhistorische jubilea wachten: in dit jaar het honderdjarig bestaan der Synodale organisatie, in 1917 het vierde eeuwfeest der Kerhervorming en in 1918 de driehonderdjarige herdenking der Nationale Synode van Dordt, over eerstgenoemd jubileum het volgende oordeel.

Geen hooggestemde lofrede wil mij van de lippen als ik denk aan de invoering van het »Algemeen Reglement voor het Bestuur der Hervormde Kerk«, dat den 7den Januari 1816 koninklijk goedgekeurd werd. Hoe meer ik er van te weten kom, hoe meer ik ze beschouw als de grootste ramp, die onze Gereformeerde Kerken in de negentiende eeuw getroffen heeft.

Na uitvoerige citaten te hebben meegedeeld uit het protest, dat de Classis Amsterdam in 1816 tegen de invoering van het reglement inzond, geeft Ds. Kullmann dan voorts in dit met zorg bewerkte artikel tal van uitspraken van Prof. Gunning om te doen zien, hoe ook deze leidsman der ethischen over de synodale organisatie den staf brak. Hij eindigt met het treffende citaat uit diens »Geloof en Kerkvorm" over te nemen:

»Wij willen ook in het Kerkelijke laten gelden de spreuk: »Alle ziel zij den machten die over haar gesteld zijn, onderworpen; want er is geene macht dan van God.« Nu is de Heere Jezus Christus (niet een onbepaalde naam, maar bedoeld in den zin waarin de Hervormde belijdenis dien naam uitspreekt) de éénige van God gestelde macht in de Kerk, en Zijne ordeningen en geboden het eenige dat van Boven over ons gesteld is. En wat het Synodaal bestuur aangaat, dat is noch van God, noch ook is het eene Macht.

»Neen, ook niet een Macht in den zin die alleen in de Kerk van Christus gelden kan. Zedelijk recht van bestaan, d.i. een recht dat in het Woord van God en in het geloof der Gemeente gegrond is, zoodanig recht heeft het Synodaal Bestuur volstrekt niet. Daarom ook heeft het geene macht, niet de minste beteekenis voor het geloofsbesef en het zedelijk leven der gemeente.« . . . »Heilig, gezegend is ons de gemeenschap in het huis des Gebeds, zoo zij waarlijk is eene gemeenschap des Geloofs, eene verheerlijking Gods in geest en in waarheid. Maar indien de koperen slang ten slotte als een doode overgeleverde vorm wordt bewierookt, zoo zegenen wij den Hiskia die haar in stukken slaat in weerwil van de eerwaardigheid der herinneringen die zich aan haar vastknoopen — Nehustan! Aldus dorsten wij naar den tijd der meer duidelijke tegenstelling tusschen Geloof en Ongeloof: ja wij wachten met ernstige vreugde op de verbrijzeling van het door velen bewierookte afgodsbeeld der k e r k e l i j k h e i d met de valsche bevrediging die zij schenkt in de godgeleerdheid en in het leven der gemeente — Nehustan!«

Om daaraan dan zelf nog toe te voegen:

Jammer slechts dat in '86, toen Dr. Kuyper het afgodsbeeld van het Synodaal kerkisme in stukken wilde slaan, Dr. Gunning dezen Hiskia niet meer zegende, maar zelf mee deed aan het bewierooken van Nehustan.

En datzelfde geldt van Dr. Vos, die de Synode eenmaal vergeleek bij „een lichte, snelle kemelin die hare wegen verdraait." Van Ds. Segers, die zijn vreugdegroet zou brengen „aan de eerste de beste kerk, die den moed had om het synodaal verband te verbreken". En van Dr. Hoedemaker, die uitriep „God gave dat Friesland van zijn Noordergrens tot zijn Zuiderhoek opstond met God tegen de Synode".

Hadden deze mannen en hun geestverwanten toen inderdaad meegewerkt aan de verbrijzeling van het afgodsbeeld, wij zouden thans, bij ons juichen over onze verlossing van de synodale organisatie, niet meer hoeven te bidden, gelijk we nu blijven doen: »Breng, Heer! al uw gevangenen weder«.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen van N. N. te Baarn *f* 2.50.

Ds. J. H. HOUTZAGERS, *voorsitter.*

Leestafel.

DR. J. RIDDERBOS. ISRAEL EN DE BAÄLS. AFVAL OF ONTWIKKELING. Rede gehouden bij de overdracht van het rectoraat der Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland, den 7en December 1915. — E. J. Bosch Jbzn. — Nijverdal 1915.

I.

Op deze eerste, niet minder wetenschappelijke dan principieele rectorale oratie van Professor RIDDERBOS, den Oud-Testamenticus aan onze Theologische School, is het mij een genoegen hier de aandacht te vestigen.

Zij beslaat, behalve de FATA, niet minder dan 66 bladzijden. Waarschijnlijk alzoo niet zonder *coupures* uitgesproken, was zelfs voor hen, die haar hebben gehoord, het in druk vastleggen niet overbodig, terwijl daarmee ook aan wie niet tot het auditorium hebben behoord, voorzoover zij althans in de O. TISCHE quaesties belangstellen, een dienst is bewezen.

De waarde van de REDE zelf wordt bovendien nog verhoogd door de 175 AANTEKENINGEN waarin haar inhoud op 25 bladzijden gedocumenteerd is.

* * *

Na een Inleiding waarin gewezen wordt op den rijkdom aan materiaal voor de kennis van het religieuse leven der Oostersche oudheid, door de onderzoekingen der latere jaren aan het licht gebracht, komt de redenaar op den omkeer, veroorzaakt door de theorie van geleerden als KUENEN ten onzent en WELLHAUSEN in Duitschland, in de voorstelling van het O. T. omtrent ISRAEL's historie. En als voorbeeld, dat niet de feiten bij dien omkeer den doorslag gaven, maar veeleer de philosophische praemissen van HEGELS ontwikkelingsgedachte, meent hij dan te kunnen wijzen op de beschouwingen dezer geleerden aangaande de beteekenis van het KANAANIETISCH HEIDENDOOM voor ISRAELS historie.

Zoo komt hij tot zijn onderwerp: ISRAEL EN DE BAÄLS. AFVAL OF ONTWIKKELING?

DR. RIDDERBOS splitst bij de behandeling daarvan zijn rede in vier onderdeelen.

Eerst spreekt hij over de voorstelling van WELLHAUSEN en zijn volgelingen omtrent de historie van OUD-ISRAELS RELIGIE; dan over de tegenwoordige, op grond der nieuwere onderzoekingen, geldende voorstelling omtrent het KANAÄNIETISCHE HEIDENDOM; verder beoordeelt hij de historische juistheid van het in zijn 1e onderdeel geschetste beeld van OUD-ISRAELS RELIGIE; en ten slotte handhaaft hij, tegenover de evolutionistische voorstelling, het getuigenis der SCHRIFT.

Met het oog op den belangrijken inhoud van dezen oratie en den beperkten omvang van mijn LEESTAFEL zal ik mij ditmaal slechts bepalen tot de eerste twee onderdeelen, om haar bespreking, met de behandeling der twee laatste, een volgend maal te voleindigen.

* * *

Men weet uit het O. T. zelf, meer bepaaldelijk uit het boek der RICHTEREN, dat de ISRAELIETEN, kort nadat zij in KANAAN waren gedrongen, van de religie der KANAÄNIETEN, die zooal niet uitaluitend dan toch vooral een vereering van BAÄL en ASTARTE was, voorstellingen en gebruiken hebben overgenomen, die hún tot dusver vreemd waren geweest. Niet omtrent dit feit, maar wel omtrent zijn waardeering bestaat verschil.

Terwijl men toch vroeger, mèt het O. T. zelf, het als 'n *afval* beoordeelde, gold het voor geleerden als KUENEN, WELLHAUSEN en hun volgelingen juist als een voortschrijden in de *ontwikkeling* van Israels religie.

Zoo schreef ten onzent reeds in 1869 Prof. KUENEN, om mij tot hem te bepalen, in zijn: DE GODSDIENST VAN ISRAEL I p. 306, naar aanleiding van dit overnemen der ISRAELIETEN van religieuze voorstellingen en gebruiken: »*Bedriegen wij ons niet geheel, dan is dit een allergelukkigst moment in hun religieuse ontwikkeling*".

Met het oog nu op deze beoordeeling van de genoemde geleerden, stelt DR. RIDDERBOS de vraag, of ISRAELS MEEDOEN AAN DEN DIENST VAN KANAÄNS BAÄLS EN ASTARTES AFVAL VAN ZIJN GOD WAS, DAN WEL EEN NOODZAKELIJK STADIUM, JA ZELFS EENE SCHREDE VOORWAARTS OP DEN WEG ZIJNER RELIGIEUSE ONTWIKKELING?

In het antwoord, dat hij in zijn rede op die vraag geeft, bevestigt hij dan, dat het een »afval«, en ontkent hij, dat het een »ontwikkeling« was.

* * *

De stelling, dat men hier niet met »afval«, maar integendeel met »ontwikkeling" heeft te doen, vindt haar uitgangspunt in die moderne godsdienstwetenschap, of liever wijsbegeerte van den godsdienst, volgens welke, ook op het gebied van de religie, naar de ééne immanente levenswet, het hoogere zich uit het lagere ontwikkelt. Ook Israel's religie zou daarop geen uitzondering maken. PROF. KUENEN, om mij weer tot hem te bepalen, schreef dan ook a. w. I. p. 41 en 12, dat »*tusschen den godsdienst van Israël en de andere godsdiensten geen soortgelijk verschil bestaat.*"

Dit brengt PROF. RIDDERBOS er dan toe om, alvorens te bestrijden de stelling, dat ISRAEL's meedoen aan den dienst van het KANAÄNIETISCH HEIDENDOM tot een ontwikkeling van zijn eigen religie heeft geleid, in korte trekken, die hij ontneemt aan de nieuwere en nieuwste vakliteratuur, te schetsen de voorstelling van de moderne godsdienstwetenschap omtrent de historie van ISRAEL's religie. Hij doet dit, zooals ik reeds zei, in het *eerste* onderdeel van zijn rede (p. 8—14.)

* * *

Die voorstelling dan is ongeveer aldus.

De religie der nomadenstammen, die door MOZES tot een volk ISRAEL werden, was, gelijk alle religies in haar aanvang, *animisme* of »geesten"-vereering. Het Geloof aan »geesten«, goede en kwade, die dan óf los rondzwerven óf vastzitten in steenen en boomen, in bronnen en dieren, en in welk laatste geval men bij deze, — in tegenstelling met de »grootere« — »kleinere« natuurdingen, van FETIÇISME spreekt.

Toen nu deze nomadenstammen onder MOZES' leiding tot een volk werden saamvergaderd, gaven zij hún Geloof aan „geesten" allerminst op, maar aanvaardden daarbij, als hun gemeenschappelijke godheid, JAHVEH, die, altijd naar deze voorstelling, waarschijnlijk de plaatselijke god van den SINAÏ was, en het karakter droeg van een onweersgod.

Over het al dan niet hooger zedelijk karakter van dezen JAHVEH-dienst in onderscheiding van de andere volksreligies bestaat verschil, maar hierin komt men overeen, dat naast JAHVEH als volksgod, voor het bewustzijn van oud-Israel niet alleen de „geesten", maar ook de goden van andere stammen of volkeren bestaan en er alzoo van MONOTHEÏSME nog geen sprake was.

Toen nu, deze pas tot een volk geworden nomaden-stammen in KANAAN waren binnengedrongen, vonden wij daar een landbouwend volk, dat als zoodanig een wel niet veel hoogere, maar dan toch hoogere cultuur had dan zij.

En ook dit volk had zijn goden.

De religie der KANAÄNIETEN was, toen ook deze zelf nog nomaden waren, evenzeer animisme geweest en ten deele was zij het nóg. Want wel begon uit deze »geesten"-vereering, in den dienst van BAÄL en ASTARTE, zich reeds een »goden"-vereering te ontwikkelen, maar bij de locale of plaatselijke vereering van de BAÄLS behielden deze »goden" nog hun karakter van »geesten". Inzonderheid was BAÄL — de naam beteekent niet anders dan »heer" of »meester". — de *baäl* of heer van de bron, waaraan een bepaald terrein zijn vruchtbaarheid dankte. En zoo ook, wanneer men zich zulk een locale »geest" als een vrouwelijk wezen dacht, sprak men van de *baälat* of de *astarte*.

Als, zij het dan ook nog half animistisch voorgestelde goden van een landbouwend volk, stonden zij in verband met de vruchtbaarheid, en met die vruchtbaarheid van het land hing ook saâm hun eeredienst of cultus. Zoo konden de Israelieten er dan ook, nu zij van nomaden landbouwers waren geworden, er gemakkelijk toe komen om bij hun vereering van JAHVEH ook die van de BAÄLS over te nemen, en straks werd dan wat de KANAÄNIETEN aan hun BAÄLS toeschreven, door ISRAEL toegekend aan zijn volksgod JAHVEH. Hij, dien de ISRAELIETEN zich aanvankelijk nog gedacht hadden als wonend op de SINAÏ, werd nu in dubbelen zin de baäl of de heer van het land, en zijn cultus of eeredienst werd daarbij als die van de BAÄLS.

Dit alles was, altijd weer volgens de bovengenoemde voorstelling, een »ontwikkeling" in de religie van Israel.

De Godsvoorstelling van ISRAEL zou er bij hebben gewonnen.

JAHVEH, de god van het onweder, van den krijg werd eerst toen de godheid, die ook is de gever van koren, most en olie.

Met termen, ontnomen aan K. MAKTI's RELIGION DES ALTEN TESTAMENTS UNTER DEN RELIGIONEN DES VORDEREN ORIENTS, waarin de drie stadiën der evolutie van Israels religie als NOMADEN-, BAUERN- en PROPHETEN-religion worden onderscheiden, besluit RIDDERBOS aldus zijn schets van de voorstelling der moderne critici omtrent de geschiedenis van ISRAELS religie: DE NOMADENRELIGIE IS TOT EEN BOERENRELIGIE GEWORDEN, straks komen de profeten, die Israels religie tot een nog veel hoogere trap van volmaaktheid zullen opvoeren, ook door haar te ontdoen van veel onzuivers, dat ze uit den Baälsdienst had overgenomen." (p. 12).

Uit een oogpunt van architektoniek acht ik het niet geheel onbedenkelijk, dat PROF. RIDDERBOS op dèze voorstelling der historie van Israels religie reeds hier zijn critiek begint te oefenen (p. 13 en 14). Bij de bespreking van het *derde* onderdeel der oratie hoop ik daarop terug te komen.

* * *

Geheel ter plaatse daarentegen, en daarbij lang niet onraak, komt mij de critiek voor, welk de hoogleeraar oefent in zijn *tweede* onderdeel (p. 15—32), op de andere voorstelling der Wellhausiaansche School, op die van de RELIGIE DER KANAÄNIETEN, of zooals hij zich kortweg uitdrukt: het KANAÄNIETISCH HEIDENDOM.

Op grond van de nieuwere ontdekkingen toont DR. RIDDERBOS hier aan, dat bij de komst van ISRAEL in KANAÄN, de RELIGIE DER KANAÄNIETEN lang niet zoo onschuldig en veel meer gedegenereerd was, dan de moderne critici het zich vroeger wel voorstelden, en het dus, ook bij hún voorstelling omtrent het toenmalig stadium der RELIGIE VAN ISRAEL, zielkundig onmogelijk was, dat, laat het mij maar weer zeggen met de woorden van Prof. KUENEN: „*over de hulde die zij,* (de Israelieten) *aan de goden van Kanaän toebrachten, hun geweten hún geen verwijten heeft gedaan.*

Na, mèt de »volkerentafel" van Genesis X de CHAMIETISCHE afkomst der KANAÄNIETEN te hebben gevindiceerd tegenover de gangbare meening, dat zij SEMIETEN waren, en na er op gewezen te hebben, dat hun cultuur, zooals men tegenwoordig uit de ontdekkingen en opgravingen weet, veel hooger stond dan men eertijds meende, komt RIDDERBOS op grond van »oudere en nieuwere gegevens" tot zijn kenschetsing van het KANAÄNIETISCHE HEIDENDOM. Daarbij blijkt dan uit de feiten, dat de theorie, volgens welke de aanpassing van ISRAEL aan dit HEIDENDOM een vanzelfheid was, reeds voorzoover zij uitging van de meening, dat KANAANS »goden" oorspronkelijk »geesten" of demonen waren en dit animistisch karakter, toen ISRAEL in KANAAN kwam, nóg hadden, onhoudbaar is. Maar ook wordt met de feiten aangetoond, dat deze theorie omtrent het spontane van ISRAËLS aanpassing, bij het eigenaardig karakter van deze Kanaänietische goden, niet minder onhoudbaar is.

In de geschiedenis van de wijsbegeerte van den godsdienst pleegt men te onderscheiden tusschen „natuur"- en „ethische"-religies. In de eerste, waar de „goden" niet anders zijn dan de verpersoonlijkte natuurkrachten, verbeeld door de dichtende phantasie, zijn zij, als in de VEDISCHE religie der INDIËRS, slechts de „wachters" der zedelijke wereldorde. Hoe meer echter zulk een „natuurreligie" degenereert, des te meer treedt er ook dit zedelijk moment op den achtergrond. Zoo was het bij de natuurreligie van KANAAN, voor wier ontaarding RIDDERBOS bepaaldelijk op de niet-SEMITISCHE afkomst van ile KANANIETEN meent te moeten wijzen.

Tegenover de enkele ethische trekken, die zich nog vertoonen in namen waarvan de zin is: „Baäl richt" of „Baäl vergeldt", wijst hij dan op de verbinding van BAÄL met ASTARTE, door welke verbinding van een mannelijke met een vrouwelijke godheid, — in scherpe onderscheiding met de JAHVEH-religie, — het absoluut goddelijke wordt geassimileerd aan het menschelijke. Maar ook wijst hij op de met deze natuurreligie verbonden wreeden en wellustigen cultus, bepaaldelijk wat betreft den dienst van ASTARTE, uitkomend in het „menschenoffer" en de „religieuse prostitutie.

Zelfs bij het beeld, dat de moderne critici ontwierpen van ISRAELS oude religie, is, naar de hoogleeraar op het einde van dit tweede onderdeel zegt, niet te handhaven de stelling, „dat Israel zich aan zulk een Heidendom kon overgeven, zonder door een innerlijke stem van afval te worden beschuldigd".

G.

Uit de Pers.

In de *Zuider Kerkbode* schreef Ds. Kerkhof het volgende artikel onder den titel: Neem uw Bijbel mee.

Vele kerkgangers komen zonder Bijbel ter kerk. Wat een dwaze gewoonte. Sommigen hebben een psalmboekje van zoo klein mogelijk formaat. Anderen hebben een uitgave, waarin het Nieuwe Testament staat. En dan meenen ze reeds genoegzaam gewapend te zijn. Het komt dan ook herhaaldelijk voor, dat de dienaar, die immers evenveel uit het Oude als uit het Nieuwe Testament Gods Woord bedient, van den kansel af ziet hoe nauwelijks een tiende deel der broeders en zusters zijn tekst naslaat of het voor te lezen hoofdstuk meelezende volgt. In kerken waar vaste zitplaatsen zijn, laten enkelen een bijbeltje liggen. Dat is een goede gewoonte. Voor enkele stuivers reeds kan men in het bezit komen van een Bijbel — d.w.z. een *leesbare* Bijbel — en daardoor vergemakkelijkt men zich zelven het volgen van de preĕikatie zoowel als van het voorlezen door den Opziener.

Er zijn evenwel ook mooiere uitgaven van O. en N. Testament in zoo handig formaat, dat een ieder ze zonder bezwaar kan meedragen van huis naar de kerk en vice versa zonder er onder te bezwijken.

In stadskerken komen soms zusters der gemeente met een taschje, waarin allerlei prullaria nestelen, naar de kerk, dat beter vervangen kon worden door een Bijbel.

Onder ons Gereformeerden wordt er evenveel waarde gehecht aan het Oude als aan het Nieuwe Testament: Het een kan niet zonder het ander. Het beste deel der gemeente hoort zelfs gaarne stoffen uit het Oude Verbond behandelen. De Schriftkennis wordt er zoo door vermeerderd. En immers, wanneer men op de O. T. Schriften het licht der Nieuwe Bedeeling laat vallen, krijgt het geheel der Godsopenbaring voor ons zoo rijk en inhoud en zoo veelzijdige nuanceering.

Het moet er de gemeente om te doen zijn, allereerst onderwijs uit de Schriften te ontvangen. Juist als een leeraar bemerkt, dat heel zijne gemeente mee onderzoekt wat hij predikt, is 't voor hem een prikkel te meer steeds dieper te delven uit dien rijken goudmijn. Wanneer de gemeenteleden géén Bijbel voor zich hebben in de kerk, nemen zij ook van het Woord, dat bediend wordt, niet genoeg notitie. Thuisgekomen weten zij nauwelijks *waar*. De een zegt: in Habakuk; de ander: in Jeremia. En na wat vergeefsch zoeken wordt geconstateerd, dat men 't niet meer vinden kan.

Onderzoekt de Schriften!

Doe dat niet alleen thuis, maar ook in het Huis des Gebeds. Wat voorrecht is het, dat wij in een tijd leven, dat ieder een prachtexemplaar van een Bijbeltje in duidelijk leesbaren druk kan meenemen naar de kerk. Zulke voorrechten misten vorige geslachten. Het is onze roeping *alle* middelen, die middelen, die kunnen aangewend worden om toe te nemen in Bijbelkennis, ook te gebruiken.

Wat ziet een dominee die zijn gehoor aankijkt, nu? O.a. *dit*, dat broeders en zusters, en niet te vergeten ook kinderen, die een Bijbel voor zich hebben, meestal met frissche en onverdeelde aandacht de predicatie volgen. Schrijver dezes kwam het omgekeerde wel eens voor, dat hij na het voorlezen van een tekst, uit eenige verzen bestaande, opziende een broeder zag knikkebollen. Als een goed gereformeerde met lust en ernst ter kerk gaat en begeert gehouwd te worden op het allerheiligste geloof en onderwezen te worden uit alle deelen van de Schrift, dan kan hij niet verzuimen een *Bijbel* voor zich te hebben. Moge er in dit opzicht verbetering komen. Niemand late uit schaamte een Bijbeltje thuis, denkende: wat zullen anderen er wel van zeggen als ik met zoo'n boek over straat of langs den weg loop. Zulke gedachten blijven bij een goed Christen zelfs verre.

Onder de plattelandsbevolking zijn bij sommige familie's nog ouderwetsche Bijbels in gebruik, geërfd van geslacht op geslacht, wel wat dik van formaat maar waarulit toch blijkt, hoe ook onze voorouders, zoo zij 't ook maar eenigzins konden bekostigen, den Bijbel meenamen op hun kerkgang. Zoo behoort het bij het een degelijk Gereformeerd volk! Vader Cats droeg wel een foliant met kantteekeningen mee onder den arm, als hij ter kerke ging. Dat is nu niet meer noodig.

Maar *zonder* Bijbel in de kerk zitten — dat moest onder Christenen, die leven willen bij heel de Schrift, niet voorkomen.

Geen halve Christen, -- geen halve Bijbel. Een *heele* Christen, en een heele Bijbel.

Daarop zal zegen rusten: verstand en hart zullen er beide wel bij varen.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons: Het Comité voor de V. U. mag zich ook in de IJsselstreek verheugen in bij den aanvang geslaagden arbeid. Dank zij velerlei correspondentie, kon worden vastgesteld, dat D. V. op **Donderdag 27 Januari** 1916 een **Universiteitsdag te Dieren** zal worden gehouden.

Plaats van samenkomst is de Geref. Kerk. Sprekers zijn:

's middags ± 3 uur: Prof. Dr. F. W. GROSHEIDE v. Amsterdam,

's avonds ± 6 uur: Prof. Dr. J. RIDDERBOS v. Kampen.

Uit 't feit, dat ook een Hoogleeraar van onze Theol. School zich beschikbaar stelde, blijkt wel, dat deze bijeenkomsten niet bedoelen eenige verwijdering te brengen op kerkelijk gebied, ten opzichte van onze beide Opleidingsscholen; maar eenvoudig *verlevendiging van de belangstelling in ons Hooger Onderwijs op Geref. grondslag*, zooals dat aan de V. U. tot ontwikkeling kwam. Alle man van Geref. beginsel is op die vergaderingen van harte welkom. 's Middags is er gelegenheid om *vragen te stellen*; 's avonds draagt de bijeenkomst 't karakter van een *bidstond*.

Terstond na dezen Universiteitsdag zal de actie in de plaatselijke Comité's worden ter hand genomen. Met 't oog daarop werden locaalcomité's aangewezen voor Dieren, Doesburg, Doetinchem, Zutphen, Brummen, Apeldoorn, Ellecom, de Steeg en Velp, terwijl mede beproefd zal worden te arbeiden in Vorden, Voorst en Geesteren.

Een volle kerk toone, dat ook in Gelderland de harten warm kloppen voor ons Geref. H. O.! Gods zegen krone ook dezen arbeid, onder biddend opzien tot Hem ondernomen! De vrucht worde geplukt door de V. U.; en in deze Stichting door gansch ons Geref. Nederland; tot eere van Hem, in Wiens naam immers onze Geref. Hoogeschool werd opgericht.

Classis Dordrecht.

Punten voor de agenda der Februari-vergadering worden ten spoedigste ingewacht bij den eerst-ondergeteekende.

Namens den Raad der roepende kerk
Ds. J. E. VONKENBERG, *voorz.*
A. VETTEN, *scriba.*

Zwijndrecht, 10 Januari 1916.

Classe Brielle.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Hellevoetsluis bericht, dat de Classe Brielle D. V. vergaderen zal op Woensdag 2 Februari te Middelharnis, ten 9.30 v.m.

Punten voor het agendum worden voor 25 Januari bij den scriba ingewacht.

A. KOLLAARD, *praeses.*
P. PRINS, *scriba.*

Art. 11 en 13.

Aanvragen voor bovenstaande in Zuid-Holl. Z. G. worden ingewacht voor 1 Maart e. k. bij

Ds. M. H. K. MOL.

Zwartewaal, 11 Januari '16.

Buitenland.

België. Wederopleving.

Langzamerhand begint België zich te herstellen van de ontzettende slagen die het door den oorlog zijn toegebracht. De nijverheid moge zich nog niet kunnen ontwikkelen gelijk te voren, de landbouw daarentegen bloeit gelijk nog niet gezien is. Het is sedert eeuwen de gewoonte geweest, in de steden en op het platte land, den avond voor Kerstfeest het z.g. „réveillon" te houden. Het is de feestmaaltijd welke dan bereid wordt, en welke tot middernacht duurt; dan staat men van den disch op en begeeft zich naar de mis.

In Brussel is het gewoonte geworden dat men het Kerst-Reveillon in een restaurant gaat gebruiken. Een huiselijk Kerstfeest met de kinderen, met of zonder Kerstboom, kent men in Brussel niet. Men gaat in den Kerstnacht souperen in een gerenomeerd restaurant, en men heeft in den regel geen flauw vermoeden van datgene, wat in de volheid des tijds geschied is en wat de Engelen in den hemel heeft doen juichen. In de volkswijken en op de boulevards en in de deftige buurten, overal viert men feest op den dag vóór Kerstmis, zonder aan den Heiland te denken. De bedehuizen, vroeger in den Kerstnacht gezocht, ging men steeds meer mijden, zoodat in Brussel allengs de mis te middernacht niet meer werd gevierd. Na het souper werden veeleer de nachtkroegen bezocht, waar wordt gedanst.

Hierin is door den ernst van den tijd verandering gekomen. De restaurants werden schier niet bezocht, de nachtkroegen hadden niet eens het verzoek gedaan om na het vervroegde sluitingsuur open te blijven. Daarentegen hadden de Roomsche geestelijken besloten, dit jaar weer een kerkdienst te middernacht te houden; de kleinste kapel ontsloot op dat tijdstip hare deuren. De menigte die zich daarheen begaf, was ontzaglijk groot, en men luisterde weer naar het Engelenlied, dat volgens de Roomsche vertaling luidt: »Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde voor menschen, die van goeden wille zijn".

Dat geheele scharen weder de kerken bezochten, is voor België's hoofdstad de winst geweest, die de oorlog heeft gewerkt.

N.-Amerika. De inaugureele rede van den Principal van het Princeton Seminary.

Wij deelden het een en ander mede omtrent den strijd, die in de Presbyteriaansche Kerk gevoerd wordt tegen het modernisme. Het Union Seminarium van New-York is jaren lang een kweekplaats voor moderne candidaten geweest, en daar de hoogleeraaren van die instelling een overwegenden invloed uitoefenden op de Classis van New-York, zoo kwamen velen dier candidaten, na door genoemde Classis onderzocht te zijn, de kerk binnen. Het schijnt dat de Presbyteriaansche kerk van de nieuwe wereld in haar laatste algemeene synode daarom alle Gemeenschap met het Seminarium van New-York verbroken heeft.

In „Princeton Seminary" bezit de Presbyteriaansche Kerk eene instelling voor hooger onderwijs, wier hoogleeraren niet medegesleept werden door den geest der eeuw. Dit Seminarie is niet weinig versterkt doordat op Woensdag 13 Oct. Dr. J. Ross Stevenson geïnstalleerd werd als „principal". Tegelijkertijd werd Dr. R. Smith als professor in de homiletiek bevestigd.

In Dr. Stevenson heeft het Seminarie een man die den invloed der school meer naar buiten zal doen uitgaan. De oratie waarmede hij zijn ambt aanvaardde, ging over de eischen die de Presbyteriaansche kerk aan de Theologische School stelt, of gelijk de titel luidt, over: „Theologische opleiding in het licht van de eischen des tijds".

De eischen des tijds waren volgens den spreker vier in getal. In de eerste plaats moet men wetenschappelijke opleiding hebben in den geest van de apostelen. Mannen vol van geloof en van den Heiligen Geest zijn er noodig, die ook bekend zijn met de nooden en het streven der menschheid. Voorts moet de Theologische school mannen vormen van positief geloof die de levende boodschap des heils weten te brengen. Nu de hedendaagsche Schriftcritiek de Godsopenbaring aantast en de dusgenaamde wetenschap het boven-natuurlijke en het wonder door de evolutietheorie wil wegrijferen, terwijl de Hegeliaansche wijsbegeerte de werkelijkheid der zonde en het bestaan van een persoonlijken God aantast, zijn er mannen noodig, die op de hoogte zijn van den tijd waarin wij leven en welke beslist de oude waarheden die door de openbaring Gods worden geleerd, weten te verdedigen.

Ten derde eischt de kerk mannen die het Evangelie weten toe te passen op het terrein van het sociale leven. In de eerste plaats is het Evangelie een kracht Gods tot zaligheid voor den individueelen mensch, maar tevens leidt de individueele bekeering tot actie op alle terrein des levens. De vierde eisch is een breede blik, die heel de menschheid omvat. De Christelijke religie alleen kan de internationale verhoudingen in het rechte licht plaatsen. De geopende deur voor de Zending wordt steeds meer gezien. Princeton heeft vele zendelingen gevormd, hetwelk in bijzonderheden werd aangetoond.

Wij verblijden ons in deze rede, welke goed slaat op de omstandigheden waarin de Presbyteriaansche kerk verkeert. Wel hadden wij gaarne nog iets meer vernomen, en wel omtrent de houding die de aanstaande Dienaren des Woords hebben aan te nemen ten opzichte van de belijdenis der Presbyteriaansche kerk. Maar als men weet dat in die kerk van Amerika de belijdenis die aan alle Christelijke Kerken gemeen is, bestreden wordt, kan men begrijpen dat door den hoogleeraar niet gesproken werd over het specifiek Presbyteriaansche, maar over het algemeen Christelijke, hetwelk door de dienaren der kerk moet gehandhaafd worden.

GEMENGD NIEUWS

De laatste aflevering van de »Proceedings" der Engelsche Vereeniging voor Bijbelsche Oudheidkunde ontsteekt licht over het Joodsch-leven in Egypte gedurende vóór-Christelijke tijden. Eenige jaren geleden werden papyrussen ontdekt, waaruit bleek dat er in de 15e eeuw voor Christus een Joodsche kolonie te Elephantine gevonden werd, in welke men den God van Israël aanbad en op hare wijze het Paaschfeest vierde. Nu beschrijft de heer Cowley brokstukken van een papyrus, vermoedelijk afkomstig uit de derde eeuw voor Christus, waarin, in een officieel document, onder andere eigendommen melding gemaakt wordt van een »Torah", of een afschrift van de vijf boeken van Mozes. Ofschoon wij al wisten dat onder de regeering der Ptolomeussen in Egypte een stelselmatige, hoewel onregelmatige, vereering van Jehovah plaats had, toch is het belangrijk te vernemen, dat er uit het stof der eeuwen geschriften te voorschijn gebracht worden welke dit bevestigen.

WINCKEL.

Ingezonden Stukken.

Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.

Hooggeachte Redactie!

Wat heeft de Heere ons vriendelijk en hartelijk in het voorbijgegane jaar bewaard! Volk na volk werd in den krijg betrokken. Wij werden te midden van het gevaar toe nu toe behoed.

Waarom? Is de toestand van ons volk niet zoo, — denk alleen maar aan de nimmer ophoudende vloeken en Godslasteringen in het leger, — dat men moet zeggen: hoe zal de Heere ons voorbijgaan met Zijn tuchtroede, die uitgestrekt is over zoo vele volken? Want hier voelen wij wel iets er van, maar het eigenlijke bleef ons nog gespaard.

Zullen wij in het jaar 1916 dien lieflijken vrede, zoo gansch onverdiend, mogen behouden? Wat weten wij er van? Is niet allerlei complicatie of verwikkeling mogelijk, waardoor wij er in een oogenblik inzitten, zonder ons weer te kunnen loswerken?

En wat dan? Dan zullen wij zeggen: maar waar was ook ons gebed, ons aanloopen en zoeken van den Heere, ons aanloopen van den Heere als een waterstroom, niet alleen voor ons zelven, maar, als voorbidders, voor ons arm en schuldig land en volk?

Hebben wij biddende en worstelende gezocht de verootmoediging en de hulp en almachtige bewaring, die wij verbeuren, maar die de Heere op het gemeenschappelijk, ootmoedig, geloovig gebed van Zijn volk geven wil? Zeker, er wordt gebeden! Maar maakt het niet op elk den indruk, dat het gebed betreffende de bewuste zaak menigvuldiger, krachtiger, meer aangrijpend Zijne sterkte moest zijn? Is het niet veelvuldig al te veel vorm, en dat waar de tijden zóó ernstig zijn? Zegt de Heere misschien: waar blijft Mijn volk?